

VITALNA STATISTIKA PODIJELJENOGA DRUŠTVA – SLUČAJ BOSNA I HERCEGOVINA (2013. – 2022.)

DOI članka: 10.47960/2831-0322.2024.1.28.73

Sažetak

Bosanskohercegovačko društvo obilježava jedinstven mozaik etničkih identiteta i multikulturalnost proizišla iz složene povijesti i bogatoga kulturnoga naslijeđa naroda koji žive na tlu Bosne i Hercegovine. Ista obilježja koja čine jedinstven društveni mozaik temelj su dubokih podjela na svim društvenim i političkim razinama koje posljedično onemogućavaju razvoj i napredak države. Istodobno, izrazito nepovoljna demografska kretanja, prije svega negativna prirodna promjena, starenje stanovništva i iseljavanje te, posljedično, smanjenje kontingenta stanovništva u radno sposobnoj i reproduktivnoj dobi determiniraju opći razvoj države te dodatno oblikuju društvenu i gospodarsku sliku zemlje. Analiza vitalno-statističkih podataka za razdoblje nakon posljednjega popisa stanovništva ukazuje na demografsko smanjenje kod svih konstitutivnih naroda. Podatci o prirodnome kretanju stanovništva prema nacionalnoj pripadnosti majke živorođenoga djeteta odnosno nacionalnoj pripadnosti umrle osobe ukazuju na to da je u razdoblju od 2013. do 2022. godine prirodna promjena negativna kod sva tri konstitutivna naroda. Izostanak popisa stanovništva nakon 2013. godine otežava uvid u stanje društva i kreiranje razvojnih planova. Duboke podjele poslijeratnoga bosanskohercegovačkog društva, administrativno-teritorijalna podjela države na dva entiteta i jedan distrikt, politiziranje svih segmenata društvenoga života te izostanak konsenzusa između državnih tijela predstavljaju prepreku organizaciji novoga popisa stanovništva koji je neophodan kao temelj za prepoznavanje potreba i planiranje razvojnih strategija države.

Ključne riječi: *Bosna i Hercegovina; stanovništvo; popis stanovništva; vitalna statistika; konstitutivni narodi.*

MARTINA
MILJAK*

MIRJANA
MILIĆEVIĆ**

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

UDK: 314.1 (497.6)

351.755.3(497.6)

Primljeno: 8. travnja 2024.

* Martina Miljak, mag. educ. geogr., doktorandica Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, mmiljak.geog@pmf.hr

** dr. sc. Mirjana Milićević, izv. prof., Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti Sveučilišta u Mostaru, mirjana.milicevic@fpmoz.sum.ba

Uvod

Popis stanovništva, kućanstava i stanova (dalje: popis stanovništva) podrazumijeva sveobuhvatan uvid u brojčano stanje, teritorijalnu rasprostranjenost, opća obilježja i strukturu cjelokupnoga stanovništva na području neke države. Neophodan je za uvid u stanje stanovništva, utvrđivanje potreba te oblikovanje razvojnih i strateških planova države. Provedbu popisa stanovništva organiziraju i vrše državna tijela u skladu sa zakonskim odredbama.¹ U pravilu se popis stanovništva provodi u prvoj godini svakoga desetgodišnjeg razdoblja te predstavlja najvažniji izvor demografskih podataka. U Bosni i Hercegovini popis stanovništva proveden je ukupno trinaest puta u skladu s političkim i upravnim promjenama: u sklopu Austro-Ugarske Monarhije 1879., 1885., 1895. i 1910. godine, u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 1921. godine odnosno u Kraljevini Jugoslaviji 1931. godine, u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji 1948., 1953. i 1961. godine, u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji odnosno Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini 1971., 1981. i 1991. godine te u Bosni i Hercegovini 2013. godine. Nakon popisa stanovništva provedena 2013. godine ne postoje naznake o njegovoj skorijoj organizaciji.

Stanovništvo se u najranijim popisima stanovništva u Bosni i Hercegovini grupiralo i izdvajalo na temelju vjeroispovijesti da bi ga se kasnije, od sredine 20. stoljeća kada dolazi do jačanja nacionalnih ideja širom Europe, izdvajalo prema nacionalnosti. Obilježja koja opisuju prepoznatljiv mozaičan identitet stanovništva Bosne i Hercegovine proizlaze prvenstveno iz kulturno i religijski određenih identiteta rimokatolika, pravoslavaca i muslimana koji su istovremeno i osnovna poveznica koja je iznjedrila jedinstven bosanskohercegovački identitet i sredstvo raskola koje jasno određuje identitetske granice među narodima na bosanskohercegovačkome tlu. Iako je od završetka rata u Bosni i Hercegovini prošlo već 29 godina, društveno-političke podjele sveprisutne su, a izostanak provođenja popisa stanovništva otežava uvid u društveno stanje te sveukupnu obnovu i razvoj države. Popis stanovništva u društvima koja su obilježena ratnim stradanjima i dubokim vjerskim i etničkim podjelama političko je pitanje jer o njegovim rezultatima ovisi i podjela političke moći. U Libanonu, primjerice, popis stanovništva iz sličnih razloga nije proveden od 1932. godine. I dok društvo vapi za prijeko potrebnim promjenama, ukupan broj stanovnika u Bosni i Hercegovini smanjuje se prirodnim i mehaničkim

¹ Zakon o popisu stanovništva, kućanstava i stanova.

kretanjima stanovništva bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost. Blizina zapadnoeuropskoga tržišta rada, potreba visokorazvijenih zemalja za radnom snagom i otvorenost zemalja s boljim socijalnim uvjetima privlače stanovništvo i potiču emigracijska kretanja iz Bosne i Hercegovine o čijim razmjerima pouzdanih podataka nema.

Dosadašnja istraživanja demografskih kretanja u Bosni i Hercegovini temelje se na popisnim podacima zaključno s 2013. godinom, a za provođenje novih istraživanja neophodni su aktualni demografski podatci. U nedostatku aktualnih popisnih podataka u ovome istraživanju koristit ćemo vitalno-statističke podatke koje prikupljaju Federalni zavod za statistiku (FZS) za područje Federacije Bosne i Hercegovine, Republički zavod za statistiku Republike Srpske (RZS) za područje Republike Srpske, ekspozitura Agencije za statistiku BiH – Ispostava Brčko distrikt BiH (BHAS-BDBiH) za područje Brčko distrikta Bosne i Hercegovine te Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS) na nacionalnoj razini. Polazeći od hipoteze da je prirodni pad stanovništva u Bosni i Hercegovini prisutan i na regionalnoj i na nacionalnoj razini, pri čemu veće smanjenje udjela u ukupnome stanovništvu doživljavaju malobrojniji konstitutivni narodi, te hipoteze da je staro stanovništvo brojnije nego li stanovništvo dobne skupine od 0 do 4 godine života, istraživanje će se usredotočiti na analizu vitalno-statističkih podataka da bi se utvrdili specifični trendovi i razmjeri demografskoga pada na nacionalnoj i regionalnoj razini kod Bošnjaka, Hrvata i Srba u Bosni i Hercegovini u razdoblju od 2013. do 2022. godine. Cilj je ovoga rada pružiti uvid u prirodno kretanje stanovništva i dati doprinos razumijevanju dinamike prirodne komponente demografskoga kretanja s obzirom na nacionalnu pripadnost sa svrhom uvida u stanje društva u kojemu je nužno provesti popis stanovništva koji bi bio polazna točka za prepoznavanje potreba, planiranje strategija razvoja države i distribuciju resursa.

1. Popis stanovništva u podijeljenome društvu 1991. i 2013. godine

Prema procjenama veličine populacije sredinom godine koje provode statistički zavodi u BiH (FZS za područje Federacije Bosne i Hercegovine, RZS za područje Republike Srpske, BHAS-BDBiH za područje Brčko distrikta

Bosne i Hercegovine te BHAS za područje države u cijelosti), broj stanovnika kontinuirano se smanjuje od posljednjega popisa stanovništva provedena 2013. godine kada je u BiH živjelo 3 531 159 stanovnika. U Federaciji Bosne i Hercegovine (dalje: FBiH) tada je živjelo 2 219 220 stanovnika od kojih 1 562 372 (70,40 %) Bošnjaka, 497 883 (22,44 %) Hrvata, 56 550 (2,55 %) Srba i 102 415 (4,61 %) pripadnika ostalih naroda (Tablica 1). U Republici Srpskoj (dalje: RS) živjelo je ukupno 1 228 423 stanovnika u sastavu 171 839 (13,99 %) Bošnjaka, 29 645 (2,41 %) Hrvata, 1 001 299 (81,51 %) Srba te 25 640 (2,09 %) ostalih (Tablica 2), a na području Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (dalje: BDBiH) 83 516 stanovnika od kojih najviše Bošnjaka, 35 381 (42,36 %), zatim 28 884 (34,58 %) Srba, 17 252 (20,66 %) Hrvata i 1 999 (2,39 %) pripadnika ostalih naroda (Tablica 3).

Tablica 1. Broj i udio stanovništva u Federaciji Bosne i Hercegovine 1991. i 2013. godine s obzirom na narodnost²

Narodnost	Federacija Bosne i Hercegovine			
	1991. godina		2013. godina	
	Apsolutno	Relativno	Apsolutno	Relativno
Bošnjaci	1419262	52,35 %	1562372	70,40 %
Hrvati	593471	21,89 %	497883	22,44 %
Srbi	475866	17,55 %	56550	2,55 %
Ostali	222692	8,21 %	102415	4,61 %
Ukupno	2711291	100,00 %	2219220	100,00 %

Tablica 2. Broj i udio stanovništva u Republici Srpskoj 1991. i 2013. godine s obzirom na narodnost³

Narodnost	Republika Srpska			
	1991. godina		2013. godina	
	Apsolutno	Relativno	Apsolutno	Relativno
Bošnjaci	441077	28,05 %	171839	13,99 %
Hrvati	144129	9,16 %	29645	2,41 %
Srbi	872610	55,49 %	1001299	81,51 %
Ostali	114799	7,30 %	25640	2,09 %
Ukupno	1572615	100,00 %	1228423	100,00 %

² Izvor: Izradile autorice prema: „Statistika.ba“ <<http://www.statistika.ba/>> (12. veljače 2024.)

³ Izvor: Isto.

Tablica 3. Broji udio stanovništva u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine 1991. i 2013. godine s obzirom na narodnost⁴

Narodnost	Brčko distrikt Bosne i Hercegovine			
	1991. godina		2013. godina	
	Apsolutno	Relativno	Apsolutno	Relativno
Bošnjaci	38617	44,07 %	35381	42,36 %
Hrvati	22252	25,39 %	17252	20,66 %
Srbi	18128	20,69 %	28884	34,58 %
Ostali	8630	9,85 %	1999	2,39 %
Ukupno	87627	100,00 %	83516	100,00 %

Unatoč ratnim stradanjima koja su pretrpjela sva tri naroda, kod Bošnjaka je 2013. godine zabilježen porast stanovništva od 10,08 % na području FBiH gdje su činili apsolutnu i relativnu većinu. U BDBiH ukupan broj i udio Bošnjaka u ukupnome stanovništvu smanjio se za 8,38 %. Najveće smanjenje (61,04 %) bošnjački narod doživio je na području entiteta RS. Hrvatski narod doživio je apsolutno smanjenje na području obaju entiteta i BDBiH. Na području RS-a udio Hrvata smanjio se za 79,43 % te je njihov broj sveden na minimum, a u FBiH hrvatsko stanovništvo je, unatoč smanjenju za 16,11 % u odnosu na podatke popisa stanovništva 1991. godine, doživjelo neznatno povećanje u relativnu udjelu ukupnoga stanovništva 2013. godine (s 21,89 % na 22,44 %). U međupopisnome razdoblju broj Srba na području FBiH drastično se smanjio, za ukupno 88,12 %, ali se znatno povećao u RS-u (za 14,75 %) i BDBiH (za 59,33 %).

Kao posljedica ratnih stradanja u Bosni i Hercegovini, koja su uz ljudske žrtve uključivala okupaciju prostora, etničko čišćenje, progon i raseljavanje stanovništva tijekom rata te neuspješan povratak prognanika, izbjeglica i raseljenih u poslijeratnome razdoblju, u gradovima i općinama dogodila se „radikalna promjena etničke strukture“⁵ obilježena povećanjem broja nacionalno homogenih općina u odnosu na prijeratno stanje.⁶ „Nasilna etnička homogenizacija i etnička teritorijalizacija u ratu dovela [je] do velike promjene etničke

⁴ Izvor: Isto.

⁵ Mirko Pejanović, „Promjena etničke strukture općina u Bosni i Hercegovini“, *Tranzicija*, 20 (2018.) 42, str. 10.

⁶ Ivan Cvitković, „Nacionalna i konfesionalna slika Bosne i Hercegovine“, u: Ivan Cvitković (ur.), *Demografske i etničke promjene u BiH*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2017., str. 45.

strukture stanovništva u općinama Bosne i Hercegovine.⁷ Stanovništvo se grupiralo u općine koje većinski naseljava narod kojemu pripadaju.⁸ Broj Bošnjaka povećao se na području Federaciji BiH, a smanjio se u Republici Srpskoj. Nasuprot tomu, broj Srba na području Republike Srpske povećao se, ali se smanjio u FBiH, dok se broj Hrvata smanjio na području obaju entiteta. Bošnjaci su tijekom ratnih sukoba doseljavali u urbana područja u središnjemu dijelu BiH ili su iseljavali u inozemstvo, Hrvati su bili okrenuti doseljavanju na zapadnohercegovačko područje te iseljavanju u Republiku Hrvatsku i zapadnoeuropske zemlje, a Srbi su doseljavali na područje Republike Srpske ili su iseljavali u Republiku Srbiju, Crnu Goru i inozemstvo.⁹

Nakon 1995. godine, prema Ančiću, u Bosnu i Hercegovinu doselio je dio Srba iz susjedne Hrvatske¹⁰, muslimansko odnosno bošnjačko stanovništvo tradicionalno se doseljavalo iz Sandžaka dok je hrvatsko stanovništvo bilo okrenuto kontinuiranu iseljavanju. Kasniji nastavak nepovoljne gospodarske i političke situacije obilježene društveno-ekonomskom tranzicijom i nezaposlenošću¹¹ rezultirao je iseljavanjem reproduktivno sposobna stanovništva i cijelih obitelji kod sva tri naroda. Cvitković navodi da se do 2013. godine broj Bošnjaka povećao u 34, a smanjio u 64 općine u odnosu na stanje iz 1991. godine; broj Hrvata se u 22 općine povećao, a u njih 85 smanjio; broj Srba povećao se u 20, a smanjio u 89 općina.¹² Prema *Popisu stanovništva* iz 1991. godine od ukupno 109 prijeratnih općina bilo je svega njih 18 s dvotrećinskom većinom pripadnika jednoga od triju konstitutivna naroda (Bošnjaci u 3, Hrvati u 7, Srbi u 8 općina), dok je u 91 općini bošnjački, hrvatski i srpski narod živio izmiješano.¹³ „Prema Popisu stanovništva Bosne i Hercegovine 2013. godine, većina općina u Federaciji Bosne i Hercegovine i većina općina

⁷ M. Pejanović, n. dj., str. 10.

⁸ O tome više u: M. Pejanović, n. dj., str. 1-19; I. Cvitković, n. dj.; Saša Mrduljaš, „Etnička struktura prostora pod kontrolom Republike Srpske, Hrvatskog vijeća obrane i Armije Bosne i Hercegovine prema Popisu stanovništva iz 1991. godine“, *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, 16 (2013.) 31, str. 15-35.

⁹ Mladen Ančić, „Što je Bosna bez Hercegovine?“, *National security and the future*, 6 (2005.) 3-4, str. 104-105.

¹⁰ Isto, str. 105.

¹¹ Mirza Emirhafizović, „Kad demografska zima zakuca na vrata: Denatalitet i prirodna depopulacija u Bosni i Hercegovini“, *Context: časopis za interdisciplinarne studije*, 1 (2018.), str. 16-17.

¹² I. Cvitković, n. dj., str. 30-35.

¹³ M. Pejanović, n. dj., str. 6.

u Republici Srpskoj imaju jednonacionalnu strukturu u rasponu od 80% do 98%.¹⁴

S obzirom na činjenicu da nakon 2013. godine nije proveden novi popis stanovništva u uobičajenom desetgodišnjem razdoblju, uvid u demografsko kretanje stanovništva BiH moguć je posredstvom statističkih podataka o prirodnome i prostornome kretanju stanovništva koje prikupljaju statističke službe. Na temelju prikupljenih podataka i popisa stanovništva iz 2013. godine vrše se procjene ukupnoga broja stanovnika (Tablica 4).

Tablica 4. Procjene stanovništva Bosne i Hercegovine od 2013. do 2022. godine¹⁵

Područje	Godina	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Unsko-sanska županija		273268	272845	272053	271209	270299	269280	267874	266535	264248	262277
Županija Posavska		43561	43175	42784	42452	42044	41721	41346	40959	40422	40018
Tuzlanska županija		444842	444915	444196	443053	441902	440351	438811	437607	434424	431938
Zeničko-dobojska županija		364531	363376	362048	361031	360093	359350	358292	357275	354285	352114
Bosansko-podrinjska županija		23767	23687	23606	23518	23360	23290	23041	22778	22382	22011
Srednjobosanska županija		254734	253879	252682	251973	251434	250825	249879	249062	247100	245633
Hercegovačko-neretvanska županija		222190	221239	220194	219395	218473	217765	216970	216248	214523	213127
Zapadnohercegovačka županija		94953	94611	94206	93989	93696	93529	93385	93213	92704	92390
Županija Sarajevo		413034	414721	416433	417498	418542	419414	420496	421555	419918	419543
Hercegbosanska županija		84251	83549	82792	82113	81350	80708	80004	79448	78596	77795
Federacija BiH		2219131	2215997	2210994	2206231	2201193	2196233	2190098	2184680	2168602	2156846
Republika Srpska		1171179	1167082	1162164	1157516	1153017	1147902	1142495	1136274	1128309	1120236
Brčko distrikt BiH		83410	83309	83236	83254	83243	83234	83159	82684	81910	81414
Bosna i Hercegovina		3473720	3466388	3456394	3447001	3437453	3427369	3415752	3403638	3378821	3358496

Prema službenim procjenama sredinom 2022. godine u BiH živjelo je 3 358 496 stanovnika. Procjene stanovništva koje je 2019. godine izradio Populacijski fond Ujedinjenih naroda u Bosni i Hercegovini (UNFPA BiH) u suradnji s BHAS-om, FZS-om i RZS-om za razdoblje od 2020. do 2070. godine, uz pretpostavljeni rast totalne stope fertiliteta od 2020. do 2070. godine

¹⁴ Isto, str. 13.

¹⁵ Izvor: Izradile autorice prema: *Demografska statistika 2023*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, 2023.; *Procjena ukupnog broja stanovnika Federacije BiH po kantonima i općinama, stanje sredina godine*, Saopćenje 14.2.1/XV, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Procjene stanovništva*, Godišnje saopštenje, 180/23, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, 2023.; *Demografija u Brčko distriktu BiH 2018.-2022.*, 5/XXII, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine Podružnica/Ekspozitura Brčko, Brčko, 2023.

s 1,31 na 1,48 djeteta po ženi, ukazuju na kontinuirano smanjenje ukupnog broja stanovnika. Procjena u varijanti koja podrazumijeva samo prirodno kretanje stanovništva bez migracija pretpostavlja pad broja stanovnika na 3 377 800 do 2030. godine, 2 983 216 stanovnika 2050. godine te 2 496 138 do 2070. godine. Inačica koja u obzir uzima prirodnu promjenu i procjenu kretanja međunarodnih migracija temeljenu na podacima EUROSTAT-a pretpostavlja smanjenje broja stanovnika u BiH na 3 267 174 do 2030. godine, 2 738 997 do 2050. godine i 2 188 067 stanovnika 2070. godine¹⁶ što je ukupno smanjenje od 38,04 % u odnosu na broj stanovnika iz 2013. godine, a 50,01 % u odnosu na broj stanovnika iz 1991. godine.

2. Vitalna statistika u Bosni i Hercegovini (2013. – 2022. godine)

Osim što se broj stanovnika u BiH smanjuje prirodnim procesima, negativni demografski trendovi dodatno su pojačani migracijskim kretanjima. Država je u razdoblju od 2013. do kraja 2022. godine prirodnim putem izgubila 102 994 stanovnika, a migracijskim kretanjima 279 803 stanovnika.¹⁷ Ukupnost demografskih kretanja u BiH izrazitih je depopulacijskih obilježja i vodi k demografskomu slomu. Podatci o vitalnoj statistici stanovništva u BiH od posljednjega popisa stanovništva ukazuju na prevladavajuće negativne trendove. Niske stope pozitivne prirodne promjene¹⁸ u razdoblju od 2013. do 2022. godine zabilježene su u Unsko-sanskoj županiji 2014. godine kada je broj rođenih bio za 51 veći od broja umrlih, Tuzlanskoj županiji 2013. i 2014. godine ($Pp_{2013.} = 562$, $Pp_{2014.} = 566$), Zeničko-dobojskoj županiji u razdoblju od 2013. do 2014. te 2016. do 2018. godine ($Pp_{2013.} = 68$, $Pp_{2014.} = 35$, $Pp_{2016.} = 8$, $Pp_{2017.} = 48$, $Pp_{2018.} = 67$). U Županiji Sarajevo pozitivna prirodna promjena zabilježena je u razdoblju od 2013. do 2018. godine kada je prirodni prirast iznosio: $Pp_{2013.} = 519$, $Pp_{2014.} = 351$, $Pp_{2015.} = 150$, $Pp_{2016.} = 479$, $Pp_{2017.}$

¹⁶ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, „Projekcije stanovništva za razdoblje 2020. – 2070. u Bosni i Hercegovini“, <<https://bhas.gov.ba/News/Read/42?lang=hr>> (14. veljače 2024.)

¹⁷ The World Bank, „Net migration – Bosnia and Herzegovina“, <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM?end=2022&locations=BA&most_recent_value_desc=false&start=1960> (14. veljače 2024.)

¹⁸ Tipovi prirodne promjene: 1. Vrlo visoki (>20‰), 2. Visoki (15-20‰), 3. Umjereni (5-14‰), 4. Niski (<5‰ godišnje). Mladen Friganović, *Demogeografija: Stanovništvo svijeta*, 4. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1990., str. 87.

= 456, $P_{p_{2018.}} = 93$. U vremenu od posljednjega popisa stanovništva BiH ni jedan entitet kao ni država u cijelosti nisu imali pozitivno prirodno kretanje stanovništva. Najnegativnije vrijednosti prirodne promjene stanovništva u promatranome razdoblju u kontinuitetu uočavamo u Županiji Posavskoj i Hercegbosanskoj županiji, a najveći prirodni pad u Bosansko-podrinjskoj županiji u kojoj se stopa negativne prirodne promjene smanjila s -1,94 ‰ na -8,50 ‰ (Tablica 5). Usporede li se podatci na entitetskoj razini, uočava se da je najniža vrijednost negativne prirodne promjene u RS-u (-6,38 ‰), zatim na području BDBiH (-4,69 ‰) te Federacije Bosne i Hercegovine (-3,08 ‰). Ovakva negativna rezultanta proizlazi iz prirodnih procesa koji se očituju u većemu broju umrlih u odnosu na broj živorođenih i starenja stanovništva.

Negativna prirodna promjena na razini svih administrativno-teritorijalnih jedinica odnosno županija, entiteta i cjelokupne BiH rezultat je niskih stopa rodnosti (Tablica 6) i prosječnih stopa smrtnosti (Tablica 7). Najniže niske stope rodnosti uočavaju se u Posavskoj županiji koja je doživjela njihovo najveće smanjenje, zatim Hercegbosanskoj županiji koja kontinuirano bilježi najniže stope rodnosti u BiH u cjelokupnome promatranom razdoblju te Unsko-sanskoj županiji. Najpovoljnije vrijednosti imaju BDBiH u kojemu su stope rodnosti, iako niske, na stabilnoj razini, zatim Županija Sarajevo koja u promatranome razdoblju bilježi pad stopa rodnosti s 11,02 na 9,88 ‰. Porast stopa rodnosti uočen je jedino u Zapadnohercegovačkoj županiji gdje je ona porasla s vrijednosti 8,14 ‰ iz 2013. godine na 9,19 ‰ 2022. godine.

Tablica 5. Stopa prirodne promjene stanovništva u Bosni i Hercegovini od 2013. do 2022. godine (u ‰)¹⁹

Područje	Godina	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Unsko-sanska županija		-0,33	0,19	-0,37	-0,31	-0,55	-1,69	-2,21	-4,18	-5,33	-3,22
Županija Posavska		-6,93	-6,79	-6,36	-8,43	-6,66	-8,27	-8,73	-10,84	-11,08	-8,50
Tuzlanska županija		1,26	1,27	-0,46	-0,34	-0,87	-1,16	-1,60	-4,19	-5,56	-3,22
Zeničko-dobojska županija		0,19	0,10	-0,24	0,02	0,13	0,19	-0,85	-3,67	-5,12	-1,96
Bosansko-podrinjska županija		-1,94	-2,28	-4,19	-2,04	-1,76	-1,55	-5,29	-8,08	-10,63	-8,50
Srednjobosanska županija		-0,11	-0,43	-1,25	-0,82	-0,95	-1,50	-2,17	-4,07	-4,95	-3,68
Hercegovačko-neretvanska županija		-1,51	-1,54	-2,75	-1,77	-2,87	-2,04	-2,97	-4,34	-6,54	-4,27
Zapadnohercegovačka županija		-1,16	-0,50	-1,71	-1,89	-1,95	-1,04	-1,56	-3,30	-4,24	-1,99
Županija Sarajevo		1,26	0,85	0,36	1,15	1,09	0,22	-0,20	-2,49	-5,12	-1,65

¹⁹ Izvor: Izradile autorice prema: *Unsko-sanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2018.; *Unsko-sanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Kanton Posavski u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2018.; *Kanton Posavski u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2019.; *Kanton Posavski u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Tuzlanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2017.; *Tuzlanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2018.; *Tuzlanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Zeničko-dobojski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2018.; *Zeničko-dobojski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Bosansko-podrinjski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2018.; *Bosansko-podrinjski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Srednjobosanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2018.; *Srednjobosanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Hercegovačko-neretvanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2018.; *Hercegovačko-neretvanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Zapadnohercegovački kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2018.; *Zapadnohercegovački kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Kanton Sarajevo u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2018.; *Kanton Sarajevo u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Kanton 10 u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2018.; *Kanton 10 u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Demografska statistika 2023*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, 2023.; *Demografska statistika 2018*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, 2018.; *Demografija u Brčko distriktu BiH 2013.-2017.*, 6/XVII, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine; *Podružnica/Ekspozitura Brčko, Brčko, 2017.*; *Demografija u Brčko distriktu BiH 2014.-2018.*, 6/XVII, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine Podružnica/Ekspozitura Brčko, Brčko, 2018.; *Demografija u Brčko distriktu BiH 2018.-2022.*, 5/XXII, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine Podružnica/Ekspozitura Brčko, Brčko, 2023.

Hercegbosanska županija	-5,01	-4,40	-5,57	-5,92	-5,74	-5,44	-6,32	-7,64	-9,2	-6,52
Federacija BiH	-0,08	-0,09	-0,98	-0,64	-0,85	-1,16	-1,83	-4,03	-5,63	-3,08
Republika Srpska	-3,81	-4,35	-4,91	-3,90	-4,62	-4,53	-5,08	-6,53	-8,62	-6,38
Brčko distrikt BiH	-0,48	-0,97	-2,19	-1,35	-2,44	-2,05	-2,80	-5,03	-9,13	-4,69
Bosna i Hercegovina	-1,35	-1,55	-2,33	-1,75	-2,15	-2,31	-2,94	-4,89	-6,72	-4,22

Tablica 6. Stopa rodnosti stanovništva u Bosni i Hercegovini od 2013. do 2022. godine (u ‰)²⁰

Područje	Godina	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Unsko-sanska županija		7,96	7,89	7,7	7,76	7,61	6,70	6,48	5,82	5,29	5,44
Županija Posavska		3,83	4,91	4,51	3,39	3,66	3,62	3,00	3,13	3,44	3,1
Tuzlanska županija		9,72	9,15	8,75	8,81	8,97	8,45	8,29	7,83	7,72	7,56
Zeničko-dobojska županija		9,37	9,33	9,5	9,56	9,96	9,71	9,31	9,12	8,95	8,63
Bosansko-podrinjska županija		9,93	11,31	9,07	9,95	10,32	10,30	8,68	7,60	6,70	6,91
Srednjobosanska županija		8,57	8,23	7,78	8,47	8,62	8,13	7,72	7,44	7,39	6,92
Hercegovačko-neretvanska županija		8,24	8,24	8,00	8,35	7,84	8,22	7,52	7,08	7,43	7,04
Zapadnohercegovačka županija		8,14	8,62	7,79	7,54	7,57	8,13	7,81	8,11	8,79	9,19
Županija Sarajevo		11,02	11,01	11,09	11,43	11,6	10,8	10,32	9,98	9,75	9,88
Hercegbosanska županija		5,09	5,18	4,93	4,46	4,63	4,62	4,47	4,10	4,26	4,32
Federacija BiH		9,05	8,95	8,74	8,91	9,01	8,61	8,23	7,88	7,78	7,67
Republika Srpska		8,12	8,00	8,05	8,17	8,1	8,34	8,12	8,06	8,22	8,14
Brčko distrikt BiH		10,74	11,03	11,2	10,55	10,79	10,34	10,81	9,48	10,33	10,56
Bosna i Hercegovina		8,78	8,68	8,57	8,70	8,75	8,56	8,25	7,98	7,99	7,90

Tablica 7. Stopa smrtnosti stanovništva u Bosni i Hercegovini od 2013. do 2022. godine (u ‰)²¹

Područje	Godina	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Unsko-sanska županija		8,29	7,71	8,08	8,07	8,16	8,39	8,69	10,01	10,62	8,65
Županija Posavska		10,77	11,70	10,87	11,83	10,32	11,89	11,73	13,97	14,52	11,59
Tuzlanska županija		8,45	7,87	9,21	9,15	9,84	9,61	9,89	12,02	13,28	10,78
Zeničko-dobojska županija		9,18	9,24	9,74	9,54	9,82	9,52	10,16	12,79	14,07	10,59
Bosansko-podrinjska županija		11,87	13,59	13,26	11,99	12,07	11,85	13,98	15,67	17,34	15,40
Srednjobosanska županija		8,69	8,66	9,02	9,29	9,57	9,63	9,88	11,52	12,34	10,6
Hercegovačko-neretvanska županija		9,75	9,78	10,75	10,13	10,71	10,26	10,49	11,43	13,96	11,30
Zapadnohercegovačka županija		9,30	9,12	9,50	9,44	9,52	9,16	9,37	11,41	13,03	11,18
Županija Sarajevo		9,76	10,16	10,73	10,29	10,51	10,58	10,52	12,46	14,86	11,53

²⁰ Izvor: Isto.

²¹ Izvor: Isto.

Hercegbosanska županija	10,10	9,59	10,5	10,38	10,37	10,06	10,8	11,74	13,46	10,84
Federacija BiH	9,13	9,04	9,71	9,55	9,85	9,76	10,06	11,91	13,41	10,75
Republika Srpska	11,93	12,35	12,96	12,07	12,72	12,86	13,2	14,59	16,84	14,52
Brčko distrikt BiH	11,22	12,00	13,38	11,89	13,23	12,40	13,61	14,51	19,46	15,26
Bosna i Hercegovina	10,13	10,22	10,89	10,45	10,90	10,86	11,19	12,87	14,70	12,12

Stope smrtnosti u kontinuiranu su porastu na razini svih administrativno-teritorijalnih jedinica u BiH, a tijekom promatranoga razdoblja najviše su bile u Bosansko-podrinjskoj županiji gdje im je vrijednost 2022. godine iznosila 15,40 ‰. Na razini entiteta najviše stope smrtnosti 2022. godine uočavaju se u BDBiH (15,26 ‰) i Republici Srpskoj (14,52 ‰). Najviše vrijednosti stope smrtnosti dosegle su za vrijeme pandemije COVID-19 uzrokovane virusom SARS-CoV-2 (2020. i 2021. godine) kada su u cijeloj državi uočene najviše stope smrtnosti i najniže stope rodosti koje su rezultirale najnegativnijim vrijednostima prirodne promjene.

3. Vitalna statistika u Bosni i Hercegovini s obzirom na nacionalnu pripadnost stanovništva (2013. – 2022. godine)

3.1. Prirodna promjena s obzirom na nacionalnu pripadnost stanovništva

Prirodno smanjenje stanovništva u BiH ne zaobilazi nijedan od triju konstitutivnih naroda. Podatci o prirodnome kretanju stanovništva prema nacionalnoj pripadnosti majke živorođenoga djeteta odnosno nacionalnoj pripadnosti umrle osobe ukazuju na to da je u razdoblju od 2013. do 2022. godine prirodna promjena (p)ostala negativna kod sva tri konstitutivna naroda (Tablica 8). U razdoblju od 2013. do 2016. godine jedino je bošnjačko stanovništvo bilježilo pozitivnu prirodnu promjenu na razini FBiH, zatim na županijskoj razini u Županiji Sarajevo, Tuzlanskoj, Zeničko-dobojskoj, Srednjobosanskoj i Unsko-sanskoj županiji te na razini cjelokupne države i BD-BiH. Godine 2017. prvi put pojavljuje se negativna prirodna promjena kod Bošnjaka u Tuzlanskoj županiji, a 2018. godine u Unsko-sanskoj županiji i na razini Bosne i Hercegovine. Bošnjaci 2019. godine bilježe pozitivnu prirodnu promjenu u Zeničko-dobojskoj županiji, Županiji Sarajevo, Srednjobosanskoj županiji i u BDBiH. Od 2020. godine bošnjačko stanovništvo obilježava

negativna prirodna promjena u svim županijama nastala kao rezultat povećana broja umrlih (ojačan pojavom pandemije COVID-19) i manjega broja rođenih u odnosu na prethodne godine. Na županijskoj razini najveće apsolutno prirodno smanjenje u promatranome razdoblju bošnjačko stanovništvo doživjelo je u Hercegovačko-neretvanskoj županiji u kojemu negativna prirodna promjena obilježava cjelokupno promatrano razdoblje. Kod Bošnjaka u Unsko-sanskoj i Tuzlanskoj županiji najveće povećanje negativne prirodne promjene dogodilo se s pojavom virusa SARS-CoV-2 2020. godine. Pojačan intenzitet negativne prirodne promjene u razdoblju 2020. – 2022. godine posljedica je pandemije COVID-19 koja se odrazila na vitalnu statistiku svih naroda u BiH.

Tablica 8. Prirodna promjena s obzirom na nacionalnu pripadnost konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine u razdoblju od 2013. do 2022. godine²²

Područje	Konstitutivni narod	2013.			2014.			2015.			2016.			2017.		
		B	H	S	B	H	S	B	H	S	B	H	S	B	H	S
Unsko-sanska županija		119	-51	-171	202	-38	-124	85	-45	-146	99	-49	-138	19	-50	-130
Županija Posavska		-22	-276	-6	-26	-261	-8	-22	-248	-3	-75	-279	-4	-28	-243	-8
Tuzlanska županija		860	-243	-136	839	-216	-118	166	-277	-130	229	-282	-141	-20	-287	-179
Zeničko-dobojska županija		588	-411	-148	517	-375	-136	455	-445	-143	497	-393	-156	490	-405	-120
Bosansko-podrinjska županija		-31	-1	-16	-29	-2	-24	-92	0	-12	-78	1	-7	-33	-1	-7
Srednjobosanska županija		262	-310	-19	102	-246	-18	135	-429	-37	223	-419	-48	240	-446	-55
Hercegovačko-neretvanska županija		-154	-92	-99	-157	-103	-93	-304	-216	-97	-217	-97	-93	-287	-281	-80
Zapadnohercegovačka županija		-3	-109	1	0	-49	0	-9	-151	0	-4	-177	0	-10	-176	2
Županija Sarajevo		944	-170	-243	1101	-197	-262	576	-248	-275	1216	-193	-273	799	-231	-259
Hercegbosanska županija		-34	-235	-158	-21	-208	-139	-32	-258	-171	-25	-321	-144	-29	-302	-136
Federacija BiH		2477	-1917	-1054	2428	-1717	-995	889	-2336	-1108	1865	-2209	-1004	1141	-2425	-972
Republika Srpska		-208	-219	-3160	-317	-240	-3712	-296	-275	-3778	-295	-242	-2948	-291	-254	-3259
Brčko distrikt BiH		78	-109	-31	111	-132	-91	67	-184	-74	104	-138	-82	62	-165	-100
Bosna i Hercegovina		2347	-2245	-4245	2222	-2089	-4798	660	-2795	-4960	1674	-2589	-4034	912	-2841	-4331

²² Izvor: Izradile autorice prema: *Demografska statistika 2014*, Statistički bilten 216, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2015.; *Demografska statistika 2015*, Statistički bilten 233, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2016.; *Demografska statistika 2016*, Statistički bilten 249, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2017.; *Demografska statistika 2017*, Statistički bilten 269, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2018.; *Demografska statistika 2018*, Statistički bilten 287, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2019.; *Demografska statistika 2019*, Statistički bilten 307, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2020.; *Demografska statistika 2020*, Statistički bilten 325, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2021.; *Demografska statistika 2021*, Statistički bilten 343, Federalni

Područje	Konstitutivni narod	2018.			2019.			2020.			2021.			2022.		
		B	H	S	B	H	S	B	H	S	B	H	S	B	H	S
Unsko-sanska županija		-307	-43	-111	-471	-49	-84	-931	-79	-113	-1205	-72	-135	-701	-39	-104
Županija Posavska		-50	-283	-15	-44	-308	-10	-68	-373	-4	-67	-378	-4	-50	-293	0
Tuzlanska županija		-225	-265	-165	-316	-313	-139	-1389	-339	-178	-1916	-395	-174	-1040	-276	-135
Zeničko-dobojska županija		576	-423	-138	218	-427	-137	-639	-545	-160	-1129	-561	-160	-119	-497	-121
Bosansko-podrinjska županija		-23	-1	-12	-110	-1	-10	-173	-2	-7	-220	-1	-17	-166	0	-15
Srednjobosanska županija		151	-513	-26	55	-561	-60	-253	-732	-40	-357	-839	-41	-187	-703	-47
Hercegovačko-neretvanska županija		-252	-100	-105	-297	-279	-80	-440	-462	-48	-686	-627	-92	-473	-395	-52
Zapadnohercegovačka županija		-5	-91	-1	-3	-143	0	-4	-303	0	-8	-384	0	0	-187	0
Županija Sarajevo		355	-237	-262	210	-250	-237	-575	-261	-275	-1403	-345	-361	-307	-264	-271
Hercegbosanska županija		-33	-302	-105	-50	-334	-123	-36	-456	-116	-48	-547	-127	-59	-326	-126
Federacija BiH		187	-2258	-940	-808	-2665	-880	-4508	-3552	-941	-7039	-4149	-1111	-3102	-2980	-871
Republika Srpska		-344	-278	-3988	-526	-373	-4777	-796	-278	-6136	-882	-369	-7806	-932	-303	-5551
Brčko distrikt BiH		31	-155	-53	9	-153	-90	-121	-159	-188	-210	-204	-336	-208	-153	-184
Bosna i Hercegovina		-126	-2691	-4981	-1325	-3191	-5747	-5425	-3989	-7265	-8131	-4722	-9253	-4080	-3436	-6606

zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2022.; *Demografska statistika 2022*, Statistički bilten 360, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Demografska statistika, Broj: 17*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, ²2014.; *Demografska statistika, Broj: 18*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, ³2015.; *Demografska statistika, Broj: 19*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, ²2016.; *Demografska statistika, Broj: 20*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, ²2017.; *Demografska statistika 2018*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, 2018.; *Demografska statistika 2019*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, 2019.; *Demografska statistika 2020*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, 2020.; *Demografska statistika 2021*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, 2021.; *Demografska statistika 2022*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, 2022.; *Demografska statistika 2023*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, 2023.; *Demografija u Brčko distriktu BiH 2013.-2017.*, 6/XVII, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine Podružnica/Ekspozitura Brčko, Brčko, 2017.; *Demografija u Brčko distriktu BiH 2014.-2018.*, 6/XVII, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine Podružnica/Ekspozitura Brčko, Brčko, 2018.; *Demografija u Brčko distriktu BiH 2018.-2022.*, 5/XXII, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine Podružnica/Ekspozitura Brčko, Brčko, 2023.

Hrvatsko i srpsko stanovništvo na području svih administrativno-pravnih jedinica u BiH obilježavaju negativni trendovi prirodne promjene stanovništva (Tablica 9). U FBiH najveće ukupno (apsolutno) prirodno smanjenje od 2013. godine uočava se kod hrvatskoga naroda (26 208), što predstavlja smanjenje za 5,26 % u odnosu na posljednju popisnu godinu. Broj Srba smanjio se za 9 876 ili 17,46 %, a Bošnjaka za 6 470 ili 0,41 % u odnosu na popisne podatke iz 2013. godine. Na području entiteta RS-a najveći prirodni pad stanovništva doživjelo je srpsko stanovništvo u apsolutnome iznosu od 45 115 ili 4,51 % za promatrano razdoblje. Broj Bošnjaka smanjio se prirodnim putem za 6 470 odnosno 3,77 %, a Hrvata za 2 831 ili 9,55 %. U BDBiH najveće je apsolutno prirodno smanjenje Hrvata (1 552) koje predstavlja smanjenje za 9 % u odnosu na stanje 2013. godine. Broj Srba smanjio se za 1 229 ili 4,25 %, a Bošnjaka za 77 odnosno 0,09 %.

Najveći apsolutni prirodni pad broja stanovnika od 2013. godine u BiH ima srpsko stanovništvo koje je prirodnim putem izgubilo 56 220 ili 5,17% stanovnika. Broj Hrvata prirodnim putem smanjio se za 30 588 odnosno 5,61% što predstavlja najveći pad broja stanovnika prirodnim procesima u državi, a Bošnjaka za 11 272 ili 0,64 %.

Tablica 9. Ukupna prirodna promjena 2013. – 2022. godine²³

Područje	Konstitutivni narod	Bošnjaci	Hrvati	Srbi
Unsko-sanska županija		-3091	-515	-1256
Županija Posavska		-452	-2942	-62
Tuzlanska županija		-2812	-2893	-1495
Zeničko-dobojska županija		1454	-4482	-1419
Bosansko-podrinjska županija		-955	-8	-127
Srednjobosanska županija		371	-5198	-391
Hercegovačko-neretvanska županija		-3267	-2652	-839
Zapadnohercegovačka županija		-46	-1770	2
Županija Sarajevo		2916	-2396	-2718
Hercegbosanska županija		-367	-3289	-1345
Federacija BiH		-6470	-26208	-9876
Republika Srpska		-4887	-2831	-45115
Brčko distrikt BiH		-77	-1552	-1229
Bosna i Hercegovina		-11272	-30588	-56220

²³ Izvor: Isto.

3.2. Rodnost s obzirom na nacionalnu pripadnost stanovništva

Udio rođenih u BiH promatran s obzirom na nacionalnu pripadnost majke ukazuje na to da je 2022. godine 52,16 % djece rođeno od majki Bošnjakinja, 32,89 % od Srpkinja, a 10,10 % od majki hrvatske nacionalnosti (Tablica 10). Na razini FBiH udio živorođene djece rođene od majki bošnjačke nacionalnosti iznosio je 77,99 %, hrvatske 15,59 %, a srpske nacionalnosti 0,63 %. U usporedbi s ostalim konstitutivnim narodima udio živorođenih od majki bošnjačke nacionalnosti bio je najveći u šest od deset županija: u Bosansko-podrinjskoj (98,03 %), zatim Unsko-sanskoj (97,34 %), Tuzlanskoj (94,76 %), Zeničko-dobojskoj (92,92 %), Županiji Sarajevo (81,72 %) i Srednjobosanskoj županiji (79,08 %). Nadalje, udio živorođene djece rođene od majki Hrvatica 2022. godine najveći je bio u Zapadnohercegovačkoj županiji (99,65 %), Hercegbosanskoj županiji (83,04 %), Posavskoj županiji (56,45 %) i Hercegovačko-neretvanskoj (55,40 %). RS je jedina administrativno-teritorijalna jedinica u BiH u kojoj je udio živorođene djece rođene od majki srpske nacionalne pripadnosti bio značajno veći (90,59 %) od udjela djece rođene od majki pripadnica preostalih konstitutivnih naroda. U BD-BiH udio živorođene djece rođene od majki Bošnjakinja 2022. godine bio je 23,84 %, Srpkinja 41,51 %, a Hrvatica 4,30 %.

Promotri li se razdoblje od posljednjega popisa stanovništva u Bosni i Hercegovini provedena 2013. godine, može se uočiti da se, unatoč padu broja rođenih u svim administrativno-teritorijalnim jedinicama na području države, obrazac udjela rođenih prema nacionalnoj pripadnosti majke u ukupnome broju rođenih preslikava. Najveće smanjenje i, u konačnici, iščezavanje promatranoga obilježja kod pripadnika svakoga od triju konstitutivnih naroda najizraženije je na područjima na kojima su oni ujedno i (bili) najmalobrojniji zbog toga što i minimalne promjene čine značajnu razliku. Tako se, primjerice, najveće smanjenje ovoga obilježja kod bošnjačkoga i srpskoga stanovništva uočava na području Zapadnohercegovačke županije gdje je udio rođenih prema nacionalnoj pripadnosti majke za oba naroda 0 % u recentnome razdoblju. Rezultat je to šestero živorođene djece od majki Bošnjakinja i dvoje od majki Srpkinja 2013. godine te apsolutnoga iščezavanja obilježja u 2022. godini.

Rodnost bošnjačkoga stanovništva, osim u Zapadnohercegovačkoj, u izraženu je padu u Hercegbosanskoj županiji gdje je ukupan broj živorođene djece

rođene od majki bošnjačke nacionalnosti 2013. godine iznosio 56, a 2022. godine 26 što znači da je od 2013. do 2022. godine udio u rodnosti smanjen s 13,05 % na 7,74 %, odnosno za 5,31 postotnih bodova.

Kao rezultat izuzetno niske prisutnosti stanovništva i s njima povezanih vitalnih procesa srpsko stanovništvo bilježi izražen pad rodnosti na županijskoj razini. Udio živorođene rođene od majki srpske nacionalnosti najveće smanjenje 2022. u odnosu na 2013. godinu doživjelo je, pored onoga u Zapadnohercegovačkoj, na području još četiriju županija FBiH i to: za 0,49 postotnih bodova u Srednjobosanskoj županiji gdje se dogodio pad udjela s 0,55 % u 2013. na 0,06 % u 2022. godini kao rezultat svega jednoga živorođenog djeteta srpske nacionalne pripadnosti po majci; za 1,04 postotnih bodova u Bosansko-podrinjskoj županiji gdje je udio živorođene djece od majki Srpkinja pao s 1,69 % iz 2013. na 0,66 % u 2022. godini; nadalje, smanjenje u Hercegbosanskoj županiji 2022. godine u odnosu na 2013. iznosi 1,35 postotnih bodova. U Županiji Sarajevo udio djece rođene od majki srpske nacionalnosti 2022. godine bio je 0,55 % u usporedbi s djecom majki ostalih nacionalnosti što ukazuje na smanjenje od 0,28 postotnih bodova u odnosu na njihov udio u 2013. godini.

Hrvatsko stanovništvo najveću razliku u smanjenju nataliteta prema nacionalnoj pripadnosti majke u promatranome razdoblju bilježi u Srednjobosanskoj županiji gdje smanjenje iznosi 10,75 postotnih bodova (s 28,62 % 2013. godine na 17,87 % 2022. godine), Posavskoj za 8,22 postotnih bodova (sa 64,67 % na 56,45 %), Zeničko-dobojskoj s 5,04 % na 3,92 % ili 1,12 postotnih bodova, Tuzlanskoj za 0,77 postotnih bodova i Županiji Sarajevo s 2,31 % na 1,64 % odnosno za 0,67 postotnih bodova. Broj živorođene djece rođene od majki hrvatske nacionalne pripadnosti 2013. godine u Srednjobosanskoj županiji iznosio je 625, Posavskoj 108, Zeničko-dobojskoj 172, Tuzlanskoj 97, a Županiji Sarajevo 105. Godine 2022. ukupan broj živorođene djece od majki Hrvatica u Srednjobosanskoj županiji bio je 304, Posavskoj 70, Zeničko-dobojskoj 119, Tuzlanskoj 48 te 68 u Županiji Sarajevo. U Bosansko-podrinjskoj županiji rađanje među hrvatskim stanovništvom nije zabilježeno u promatranome razdoblju izuzev jednoga rođenog djeteta 2016. godine.

Blagi porast broja i udjela živorođenih s obzirom na nacionalnu pripadnost majke primijećen je u Zapadnohercegovačkoj županiji kod Hrvata (za 0,94 postotna boda) gdje je broj živorođenih Hrvata po majci porastao sa 763 iz

2013. na 846 u 2022. godini i 6,58 postotnih bodova u Hercegbosanskoj županiji. Blagi porast primijećen je u Unsko-sanskoj županiji kod Hrvata i Srba, no, ovdje je važno primijetiti da je broj živorođene djece rođene od majki Hrvatica porastao s devet iz 2013. godine na četrnaest u 2022. godini, a Srпкиnja s osam na trinaest što rezultira porastom postotnih bodova za 0,57 kod Hrvata i 0,54 kod Srba.

Na razini RS-a u promatranome razdoblju najveći udio rođenih prema nacionalnoj pripadnosti majke je kod srpskoga stanovništva. Godine 2013. iznosio je 87,88 % te je zamijećen porast na 90,59 % u 2022. godini, odnosno za 2,71 postotna boda u odnosu na 2013. U BDBiH udio živorođene djece rođene od majki bošnjačke nacionalnosti 2022. godine je iznosio 53,84 %, hrvatske 4,30 %, a srpske nacionalnosti 41,51 %. Usporedi li se navedene podatke s podacima o udjelu živorođene djece po nacionalnoj pripadnosti majke iz 2013. godine, uočava se porast u udjelu živorođenih Bošnjaka po majci za 5,92 postotna boda (s 48,55 % na 53,84 %) te smanjenje Hrvata sa 7,03 % na 4,30 % odnosno za 2,73 postotna boda.

Tablica 10. Udio rođenih s obzirom na nacionalnu pripadnost konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine u razdoblju od 2013. do 2022. godine²⁴

Područje	Konstitutivni narod	2013.			2014.			2015.			2016.			2017.		
		B	H	S	B	H	S	B	H	S	B	H	S	B	H	S
Unsko-sanska županija		98,25%	0,41%	0,37%	97,03%	1,07%	1,07%	98,19%	0,72%	0,57%	98,34%	0,71%	0,67%	97,33%	0,73%	0,78%
Županija Posavska		31,14%	64,67%	2,40%	32,08%	64,15%	2,36%	29,02%	65,80%	3,63%	21,53%	76,39%	1,39%	37,66%	59,09%	3,25%
Tuzlanska županija		94,96%	2,24%	0,35%	96,04%	1,60%	0,34%	95,29%	1,75%	0,54%	95,93%	1,95%	0,41%	94,88%	1,44%	0,33%
Zeničko-dobojska županija		92,48%	5,04%	0,44%	91,60%	6,19%	0,38%	92,44%	5,03%	0,32%	91,98%	5,07%	0,32%	91,27%	4,88%	0,39%
Bosansko-podrinjska županija		96,19%	0,00%	1,69%	97,39%	0,00%	0,75%	95,79%	0,00%	1,87%	97,86%	0,43%	1,71%	96,27%	0,00%	1,66%
Srednjobosanska županija		68,50%	28,62%	0,55%	67,42%	28,66%	0,67%	72,21%	25,85%	0,46%	72,69%	24,96%	0,23%	73,10%	24,78%	0,32%
Hercegovачko-neretvanska županija		41,84%	55,54%	1,31%	42,27%	55,76%	0,60%	43,13%	54,26%	1,48%	41,46%	55,70%	1,25%	44,63%	52,63%	1,34%
Zapadnohercegovачka županija		0,78%	98,71%	0,26%	0,25%	99,26%	0,12%	0,27%	99,73%	0,00%	0,71%	98,59%	0,14%	0,14%	99,44%	0,28%
Županija Sarajevo		85,49%	2,31%	0,84%	84,32%	1,80%	0,64%	82,75%	1,73%	0,82%	92,08%	1,97%	0,82%	85,15%	1,57%	0,72%
Hercegbosanska županija		13,05%	76,46%	9,09%	10,85%	80,14%	8,78%	13,97%	76,96%	8,58%	10,11%	78,69%	9,84%	13,00%	76,39%	10,34%
Federacija BiH		79,11%	16,01%	0,87%	78,18%	16,55%	0,84%	78,95%	15,36%	0,93%	81,36%	15,32%	0,77%	80,00%	14,34%	0,80%
Republika Srpska		6,49%	0,55%	87,88%	5,82%	0,54%	88,52%	5,71%	0,33%	89,84%	5,22%	0,23%	90,58%	5,06%	0,39%	91,35%
Brčko distrikt BiH		48,55%	7,03%	41,52%	50,71%	6,96%	38,96%	51,82%	5,47%	41,63%	53,19%	6,61%	39,75%	51,56%	4,12%	43,99%
Bosna i Hercegovina		55,61%	10,94%	29,15%	54,93%	11,30%	29,16%	54,98%	10,31%	30,27%	56,56%	10,31%	30,22%	55,87%	9,71%	30,22%

²⁴ Izvor: Isto.

Područje	Konstitutivni narod			2018.			2019.			2020.			2021.			2022.		
	B	H	S	B	H	S	B	H	S	B	H	S	B	H	S			
Unsko-sanska županija	97,84%	0,55%	0,67%	96,08%	0,86%	0,67%	97,04%	0,39%	0,97%	97,28%	0,50%	1,29%	97,34%	0,98%	0,91%			
Županija Posavska	35,10%	60,26%	1,32%	30,65%	66,13%	1,32%	41,41%	51,56%	5,47%	35,25%	59,71%	3,60%	38,71%	56,45%	2,42%			
Tuzlanska županija	93,26%	1,72%	0,59%	95,60%	1,38%	0,59%	95,15%	1,58%	0,20%	94,69%	1,49%	0,48%	94,76%	1,47%	0,28%			
Zeničko-dobojska županija	92,72%	4,33%	0,34%	92,21%	4,58%	0,34%	92,61%	4,14%	0,31%	92,18%	4,10%	0,47%	92,92%	3,92%	0,30%			
Bosansko-podrinjska županija	99,17%	0,00%	0,00%	98,00%	0,00%	0,00%	98,84%	0,00%	0,58%	96,67%	0,00%	0,67%	98,03%	0,00%	0,66%			
Srednjobosanska županija	75,59%	22,01%	0,34%	74,91%	22,76%	0,34%	76,65%	20,66%	0,32%	76,05%	21,10%	0,55%	79,07%	17,87%	0,06%			
Hercegovačko-neretvanska županija	42,01%	55,47%	1,34%	43,93%	53,43%	1,34%	46,54%	50,65%	1,63%	43,94%	54,17%	0,82%	42,40%	55,40%	1,27%			
Zapadnohercegovačka županija	0,39%	99,21%	0,26%	0,27%	99,45%	0,26%	0,13%	99,74%	0,00%	0,00%	99,88%	0,00%	0,00%	99,65%	0,00%			
Županija Sarajevo	82,98%	1,96%	0,53%	83,06%	1,75%	0,53%	84,45%	1,97%	0,69%	83,29%	1,86%	0,46%	81,72%	1,64%	0,55%			
Hercegbosanska županija	11,26%	77,48%	10,46%	13,41%	76,26%	10,46%	9,20%	83,13%	7,36%	12,24%	75,82%	11,64%	7,74%	83,04%	7,74%			
Federacija BiH	78,63%	15,29%	0,76%	79,19%	14,90%	0,76%	79,74%	14,69%	0,72%	78,18%	15,78%	0,81%	77,99%	15,59%	0,63%			
Republika Srpska	5,05%	0,40%	89,78%	5,75%	0,38%	89,78%	5,64%	1,17%	89,14%	5,40%	0,99%	90,60%	5,15%	0,68%	90,59%			
Brčko distrikt BiH	52,26%	5,92%	41,11%	52,84%	5,23%	41,11%	47,58%	4,85%	40,94%	54,49%	3,66%	41,61%	53,84%	4,30%	41,51%			
Bosna i Hercegovina	53,85%	10,16%	30,99%	54,19%	9,81%	30,99%	53,81%	9,84%	31,71%	52,43%	10,32%	32,93%	52,16%	10,10%	32,89%			

3.3. Smrtnost s obzirom na nacionalnu pripadnost stanovništva

Udio umrlih prema nacionalnoj pripadnosti u BiH 2022. godine iznosio je 44,02 % Bošnjaka, 15,03 % Hrvata i 37,67 % Srba (Tablica 11). Najveći porast udjela umrlih u BiH u odnosu na 2013. godinu odnosi se na bošnjačko stanovništvo (2,63 postotna boda). U BDBiH udio umrlih Bošnjaka porastao je za 15,88 postotnih bodova, odnosno s 38,14 % iz 2013. godine na 54,03 % u 2022. godini. RS, u skladu sa sastavom stanovništva s obzirom na nacionalnu pripadnost, zabilježila je najveći udio umrlih Srba (84,92 %), zatim Bošnjaka (8,62 %) i najmanji udio Hrvata (8,62 %). Udio Srba među umrlima u RS-u 2022. godine povećao se za 2,53 postotna boda u odnosu na 2013. godinu kada je udio umrlih srpske nacionalne pripadnosti bio 82,39 % u odnosu na pripadnike svih ostalih nacionalnosti. Na području FBiH 2022. godine najveći je udio umrlih bio među Bošnjacima (69,00 %), zatim Hrvatima (23,97 %) te Srbima (4,20 %). Usporedi li se podatke o udjelu umrlih u FBiH s podacima iz 2013. godine, može se uočiti povećanje udjela umrlih Bošnjaka za 3,24 postotna boda te smanjenje udjela umrlih Hrvata za 1,16 postotnih bodova unatoč povećanoj apsolutnom broju umrlih Hrvata s 5 143 iz 2013. na 5 559 u 2022. godini. Udio stanovnika srpske nacionalne pripadnosti u FBiH 2022. godine smanjio

se s 1 230 na 975, odnosno za 1,81 postotni bod. Slično kao i kod omjera udjela rođenih prema nacionalnoj pripadnosti majke, najveći udio umrlih Bošnjaka na županijskoj razini 2022. godine bio je u Bosansko-podrinjskoj županiji (92,92 %), zatim Unsko-sanskoj (92,03 %), Tuzlanskoj (88,79 %), Zeničko-dobojskoj (78,90 %) županiji, Županiji Sarajevo (76,36 %) i Srednjobosanskoj županiji (58,83 %). Apsolutni broj i udio umrlih Bošnjaka u ukupnome kontingentu umrlih prema nacionalnoj pripadnosti 2022. godine povećan je u svim navedenim županijama u odnosu na udio iz 2013. godine. Najveće povećanje udjela umrlih među bošnjačkim stanovništvom na razini županija u razdoblju od 2013. do 2022. godine zabilježeno je u Posavskoj županiji za 5,34 postotnih bodova, Hercegovačko-neretvanskoj za 3,56 postotnih bodova, Županiji Sarajevo za 3,28, Srednjobosanskoj za 3,07, Unsko-sanskoj za 2,98, Tuzlanskoj za 2,51, Zeničko-dobojskoj za 2,10 te Bosansko-podrinjskoj za 1,43 postotna boda. Udio umrlih stanovnika bošnjačke nacionalne pripadnosti smanjio se u Zapadnohercegovačkoj županiji za 1,02 te Hercegbosanskoj županiji za 0,49 postotnih bodova. Najveći udio Hrvata u umrlome stanovništvu na području županija Federacije Bosne i Hercegovine 2022. godine bio je u Zapadnohercegovačkoj (100,00 %) gdje su od ukupno 1 033 umrle osobe sve bile hrvatske nacionalnosti, zatim u Posavskoj županiji (78,83 %), Hercegbosanskoj županiji (71,77 %) te Hercegovačko-neretvanskoj (50,89 %). Udio umrlih hrvatske nacionalne pripadnosti povećao se u Hercegbosanskoj županiji za 5,61 postotnih bodova, Zapadnohercegovačkoj za 1,25 te Županiji Sarajevo za 0,04 postotna boda. Najveće smanjenje u udjelu umrlih Hrvata zabilježeno je u Posavskoj županiji (3,64 postotna boda), Srednjobosanskoj za 3,58 i Tuzlanskoj županiji za 2,08 postotnih bodova. Udio umrlih Srba na području FBiH u promatranome razdoblju najveći je bio u Hercegbosanskoj županiji (18,03 %), a povećao se jedino u Srednjobosanskoj županiji za 0,44 postotna boda, dok se u svim ostalim kantonima smanjio. Najveće smanjenje u udjelu umrlih Srbi su doživjeli na području Hercegbosanske županije (5,12 postotnih bodova), Unsko-sanske (2,75), Hercegovačko-neretvanske (2,73) i Bosansko-podrinjske (2,37). Ovakvi rezultati mogu se dovesti u svezu s prostornom raspodjelom stanovništva s obzirom na nacionalnu pripadnost u Bosni i Hercegovini. Područja u kojima je zabilježen najveći udio umrlih s obzirom na nacionalnu pripadnost prema popisnim podacima iz 2013. godine bilježe i najveći ukupni udio stanovništva iste nacionalne pripadnosti.

Tablica 11. Udio umrlih obzirom na nacionalnu pripadnost konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine u razdoblju od 2013. do 2022. godine²⁵

Područje	Konstitutivni narod	2013.			2014.			2015.			2016.			2017.		
		B	H	S	B	H	S	B	H	S	B	H	S	B	H	S
Unsko-sanska županija		89,05%	2,65%	7,90%	89,78%	2,90%	6,99%	89,80%	2,73%	7,19%	90,00%	2,92%	6,94%	89,93%	2,95%	6,62%
Županija Posavska		15,78%	81,88%	2,13%	18,61%	78,61%	2,57%	16,77%	80,65%	2,15%	21,12%	77,49%	1,20%	19,82%	76,96%	3,00%
Tuzlanska županija		86,28%	9,04%	4,01%	87,61%	8,02%	3,77%	86,46%	8,43%	3,69%	86,73%	8,83%	3,87%	86,97%	7,91%	4,41%
Zeničko-dobojska županija		76,79%	17,41%	4,87%	77,15%	17,43%	4,44%	77,25%	17,53%	4,37%	77,76%	16,49%	4,85%	78,65%	16,40%	3,79%
Bosansko-podrinjska županija		91,49%	0,35%	7,09%	90,06%	0,62%	8,07%	94,89%	0,00%	5,11%	96,54%	0,00%	3,46%	93,97%	0,35%	3,90%
Srednjobosanska županija		55,76%	42,25%	1,40%	59,46%	38,44%	1,46%	56,32%	41,10%	2,02%	56,75%	40,65%	2,26%	55,86%	40,86%	2,58%
Hercegovačko-neretvanska županija		42,47%	51,20%	5,68%	42,88%	51,76%	4,81%	44,93%	49,49%	5,19%	43,97%	50,32%	5,22%	44,93%	50,53%	4,40%
Zapadnohercegovačka županija		1,02%	98,75%	0,11%	0,23%	99,54%	0,12%	1,23%	98,66%	0,00%	1,01%	98,76%	0,11%	1,23%	98,77%	0,00%
Županija Sarajevo		73,08%	6,82%	6,97%	65,22%	6,62%	6,90%	72,63%	7,34%	7,00%	74,04%	6,68%	7,26%	75,82%	6,98%	6,68%
Hercegbosanska županija		10,58%	66,16%	23,15%	8,49%	69,29%	22,10%	10,24%	65,82%	23,71%	7,28%	71,48%	21,13%	9,24%	69,91%	20,73%
Federacija BiH		65,77%	25,13%	6,01%	64,66%	24,69%	5,73%	66,33%	24,47%	5,93%	66,97%	24,74%	5,47%	67,86%	24,28%	5,21%
Republika Srpska		5,90%	1,94%	82,39%	5,97%	2,01%	83,11%	5,51%	2,03%	80,91%	5,64%	1,89%	82,39%	5,21%	1,98%	80,41%
Brčko distrikt BiH		38,14%	18,38%	43,06%	35,50%	19,60%	44,90%	37,34%	21,10%	41,47%	36,67%	19,80%	43,54%	36,42%	18,35%	44,96%
Bosna i Hercegovina		41,38%	15,79%	37,17%	40,15%	15,39%	38,06%	41,30%	15,45%	36,79%	42,38%	15,75%	36,31%	42,41%	15,38%	35,82%

Područje	Konstitutivni narod	2018.			2019.			2020.			2021.			2022.		
		B	H	S	B	H	S	B	H	S	B	H	S	B	H	S
Unsko-sanska županija		91,68%	2,35%	5,44%	91,84%	2,75%	4,55%	91,03%	3,18%	4,78%	91,38%	2,82%	5,45%	92,03%	2,33%	5,15%
Županija Posavska		20,77%	75,40%	3,43%	16,91%	80,41%	2,68%	21,15%	76,75%	1,92%	19,76%	78,53%	1,53%	21,12%	78,23%	0,65%
Tuzlanska županija		87,34%	7,77%	4,42%	87,39%	8,37%	3,53%	88,38%	7,47%	3,52%	88,26%	7,71%	3,29%	88,79%	6,96%	3,09%
Zeničko-dobojska županija		77,70%	16,78%	4,38%	78,54%	15,93%	4,07%	80,00%	14,88%	3,72%	81,29%	13,86%	3,51%	78,90%	16,52%	3,49%
Bosansko-podrinjska županija		94,57%	0,36%	4,35%	95,03%	0,31%	3,42%	96,36%	0,56%	2,24%	94,07%	0,26%	4,64%	92,92%	0,00%	4,72%
Srednjobosanska županija		57,57%	39,82%	1,37%	56,28%	40,49%	2,51%	58,37%	38,88%	1,60%	57,25%	40,16%	1,67%	58,83%	38,67%	1,84%
Hercegovačko-neretvanska županija		44,94%	48,93%	5,77%	44,55%	50,57%	4,35%	46,66%	50,10%	2,95%	46,28%	49,75%	3,51%	46,04%	50,89%	2,95%
Zapadnohercegovačka županija		0,93%	98,60%	0,35%	0,57%	99,20%	0,00%	0,47%	99,34%	0,00%	0,66%	99,17%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%
Županija Sarajevo		76,72%	7,35%	6,45%	76,70%	7,37%	6,06%	78,55%	6,55%	5,79%	77,10%	6,75%	6,09%	76,36%	6,86%	6,08%
Hercegbosanska županija		9,24%	72,78%	17,73%	11,34%	70,25%	18,06%	7,07%	77,92%	15,01%	8,41%	75,71%	15,69%	10,08%	71,77%	18,03%
Federacija BiH		68,43%	24,01%	5,06%	68,46%	24,29%	4,61%	70,05%	23,36%	4,09%	69,55%	23,42%	4,29%	69,00%	23,97%	4,20%
Republika Srpska		5,60%	2,14%	85,20%	7,02%	2,71%	85,56%	7,92%	2,32%	86,25%	7,28%	2,43%	85,30%	8,62%	2,24%	84,92%
Brčko distrikt BiH		40,60%	19,96%	39,44%	41,17%	17,67%	41,08%	41,17%	16,42%	42,42%	42,10%	14,74%	43,16%	54,03%	15,30%	43,56%
Bosna i Hercegovina		42,75%	15,23%	37,78%	43,42%	15,58%	37,62%	45,74%	15,21%	36,24%	44,85%	15,11%	36,52%	44,02%	15,03%	37,67%

²⁵ Izvor: Isto.

4. Indikatori demografskoga starenja u Bosni i Hercegovini

Izrazito negativni i nepovoljni demografski trendovi nastali kao rezultat niske stope rodnosti i starenja stanovništva ojačani su migracijskim kretanjima u kojima sudjeluje radno i reproduktivno sposobno stanovništvo čiju ekonomsku aktivnost, odnosno produktivnost, i reproduktivni potencijal Bosna i Hercegovina trajno gubi. U nastavku rada bit će razmotreni indikatori koji se uobičajeno koriste pri analizi demografskoga starenja: udio staračkoga u ukupnome stanovništvu (koeficijent starosti), indeks starenja te koeficijent dobne ovisnosti staroga stanovništva. U analizi će biti korišteni podatci *Popisa stanovništva* iz 2013. godine i procjene stanovništva za 2022. godinu.

Prema popisnim podacima iz 2013. godine u BiH je udio mladoga stanovništva²⁶ (0 – 14 godina) u ukupnome stanovništvu države, odnosno koeficijent mladosti, iznosio 15,40 %. Udio zreloga stanovništva (15 – 64 godine) bio je 70,39 %, a staroga stanovništva koje čine stanovnici sa 65 i više godina života, odnosno koeficijent starosti, 14,22 % (Tablica 12). Izračunom na temelju podataka procjene stanovništva za 2022. godinu koeficijent mladosti u BiH bio je približno jednak onomu iz 2013. godine i iznosio je 15,37 %. Udio zreloga stanovništva smanjio se u odnosu na 2013. godinu i iznosio je 66,04 %, a koeficijent starosti povećao se na 18,59 % (Tablica 13). Udio stanovništva starije dobne skupine 2022. godine nadmašio je udio mladih što ukazuje na inverziju dobne strukture i ukupno starenje stanovništva (Slika 1).

Tablica 12. Stanovništvo Bosne i Hercegovine prema velikim dobnim skupinama 2013. godine²⁷

Područje	0-14		15-64		65+		Ukupno
	Apsolutno	Relativno	Apsolutno	Relativno	Apsolutno	Relativno	
Unsko-sanska županija	48032	17,58%	195966	71,71%	29263	10,71%	273261
Županija Posavska	6035	13,89%	30899	71,11%	6519	15,00%	43453
Tuzlanska županija	69804	15,69%	321383	72,22%	53841	12,10%	445028
Zeničko-dobojska županija	60443	16,59%	262010	71,90%	41980	11,52%	364433
Bosansko-podrinjska županija	3286	13,85%	16583	69,87%	3865	16,28%	23734

²⁶ Tipizacija stanovništva s obzirom na dob: 1. Mlado (0 – 14 ili 0 – 19 godina), 2. Zrelo (odraslo) (15 – 64 ili 19 – 59), 3. Staro (60 i više ili 65 i više). Ivo Nejašmić, *Demogeografija: Stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 177.

²⁷ Izvor: Izradile autorice prema: *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013.: Rezultati popisa*, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2016.

Srednjobosanska županija	43200	16,96%	182400	71,62%	29086	11,42%	254686
Hercegovačko-neretvanska županija	34159	15,39%	153623	69,20%	34225	15,42%	222007
Zapadnohercegovačka županija	16852	17,76%	63538	66,95%	14508	15,29%	94898
Županija Sarajevo	63260	15,30%	292567	70,74%	57766	13,97%	413593
Hercegbosanska županija	11877	14,12%	57357	68,18%	14893	17,70%	84127
Federacija BiH	356948	16,08%	1576326	71,03%	285946	12,88%	2219220
Republika Srpska	173690	14,14%	850819	69,26%	203914	16,60%	1228423
Brčko distrikt BiH	13081	15,66%	58299	69,81%	12136	14,53%	83516
Bosna i Hercegovina	543719	15,40%	2485444	70,39%	501996	14,22%	3531159

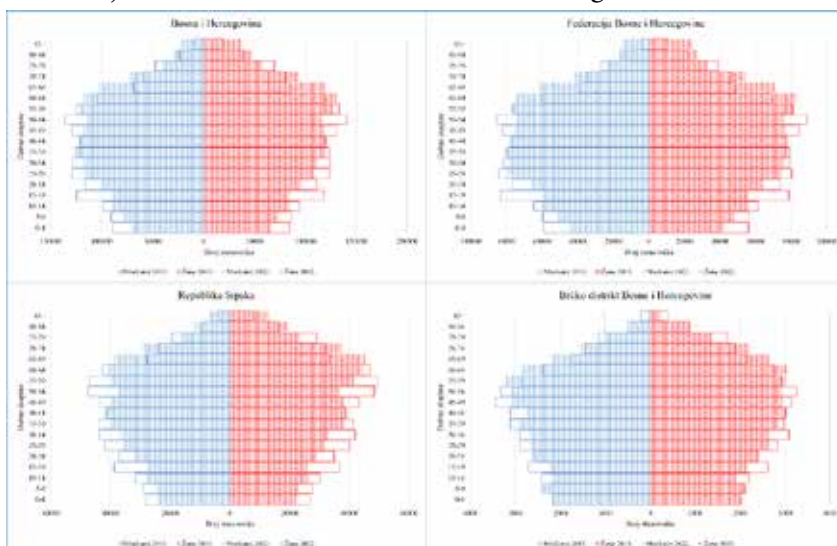
Tablica 13. Stanovništvo Bosne i Hercegovine prema velikim dobnim skupinama 2022. godine²⁸

Područje	0-14		15-64		65+		Ukupno
	Apsolutno	Relativno	Apsolutno	Relativno	Apsolutno	Relativno	
Unsko-sanska županija	33687	12,84%	189505	72,25%	39085	14,90%	262277
Županija Posavska	3458	8,64%	29093	72,70%	7467	18,66%	40018
Tuzlanska županija	59883	13,86%	298134	69,02%	73921	17,11%	431938
Zeničko-dobojska županija	53450	15,18%	242860	68,97%	55804	15,85%	352114
Bosansko-podrinjska županija	3176	14,43%	14257	64,77%	4578	20,80%	22011
Srednjobosanska županija	33012	13,44%	173615	70,68%	39006	15,88%	245633
Hercegovačko-neretvanska županija	28018	13,15%	143984	67,56%	41125	19,30%	213127
Zapadnohercegovačka županija	12688	13,73%	63382	68,60%	16320	17,66%	92390

²⁸ Izvor: Izradile autorice prema: *Unsko-sanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Kanton Posavski u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Tuzlanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Zeničko-dobojski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Bosansko-podrinjski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Srednjobosanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Hercegovačko-neretvanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Zapadnohercegovački kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Kanton Sarajevo u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Kanton 10 u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Demografska statistika 2023*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, 2023.; *Demografija u Brčko distriktu BiH 2018.-2022.*, 5/XXII, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine Podružnica/ Ekspozitura Brčko, Brčko, 2023.

Županija Sarajevo	65938	15,72%	279027	66,51%	74578	17,78%	419543
Hercegobosanska županija	7527	9,68%	52976	68,10%	17292	22,23%	77795
Federacija BiH	300837	13,95%	1486833	68,94%	369176	17,12%	2156846
Republika Srpska	202631	18,09%	676156	60,36%	241449	21,55%	1120236
Brčko distrikt BiH	12858	15,79%	54883	67,41%	13673	16,79%	81414
Bosna i Hercegovina	516326	15,37%	2217872	66,04%	624298	18,59%	3358496

Omjer mladoga i staroga stanovništva u BiH 2013. godine iznosio je 1,08:1. U FBiH taj omjer bio je najpovoljniji i iznosio je 1,25 : 1 , a u RS-u, gdje je broj i udio mladih bio manji nego li starih, najnepovoljniji s omjernom vrijednosti 0,85 : 1. U BDBiH omjer stanovništva mlade i starije dobne skupine bio je 1,08 : 1. Godine 2022. omjer mladoga i staroga stanovništva na državnoj, kao i na razini svih entiteta, mijenja se u korist staroga stanovništva. Omjerne vrijednosti izrazito su nepovoljne i ukazuju na porast staroga i smanjenje mladoga stanovništva. U BiH omjer stanovništva mlade i starije dobne skupine 2022. godine iznosio je 0,83 : 1. U FBiH je na jednu stariju osobu dolazilo 0,71 mladih, a u RS-u 0,84. U BDBiH omjer mladoga i staroga stanovništva bio je najpovoljniji (0,94 : 1) u odnosu na ostale entitete i državu, iako je i u ovome entitetu bilo više starih nego li mladih stanovnika.



Slika 1. Struktura stanovništva BiH, FBiH, RS i BDBiH prema dobi i spolu po petogodištima prema podatcima *Popisa stanovništva 2013. godine* i procjeni stanovništva 2022. godine²⁹

²⁹ Izvor: Izradile autorice prema: *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013.: Rezultati popisa*, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2016.; Podatci o procjeni

Na entitetskoj razini koeficijent starosti 2013. godine bio je najviši u RS-u gdje je njegov iznos bio 16,60 %. Koeficijent mladosti već tada bio je niži od koeficijenta starosti i iznosio je 14,14 % što je ukazivalo na pojavu procesa inverzije dobne strukture stanovništva u RS-u. Na razini FBiH odnos mladoga i staroga stanovništva bio je najpovoljniji – udio mladoga stanovništva iznosio je 16,08 %, a staroga 12,88 %. U BDBiH vrijednost koeficijenta mladosti bila je 15,66 %, a koeficijenta starosti 14,53 %. Udio staroga stanovništva na županijskoj razini 2013. godine bio je najviši u Hercegbosanskoj županiji (17,70 %), Bosansko-podrinjskoj (16,28 %), Hercegovачko-neretvanskoj (15,42 %), Zapadnohercegovачkoj (15,29 %) i Posavskoj županiji (15,00 %). U svim ovim županijama, osim u Zapadnohercegovачkoj, koeficijent starosti bio je veći od koeficijenta mladosti. Veći udio mladih nego li starih, osim u Zapadnohercegovачkoj, bio je još u Unsko-sanskoj, Tuzlanskoj, Zeničko-dobojskoj, Srednjobosanskoj i Županiji Sarajevo.

Najviši koeficijent starosti na entitetskoj razini 2022. godine imao je entitet RS (21,55 %) koji je istovremeno imao i najveći udio mladoga stanovništva (18,09 %) u usporedbi sa stanjem u FBiH i BDBiH. Najveća promjena u odnosima udjela mladoga i staroga stanovništva u usporedbi stanja iz 2013. i 2022. godine dogodila se na području FBiH gdje je udio mladih 2013. godine iznosio 16,08 %, a starih 12,88 % dok je 2022. godine udio mladih iznosio 13,95 %, a starih 17,12 %. U BDBiH koeficijent mladosti iznosio je 15,37 %, a starosti 16,79 %. Na županijskoj razini 2022. godine u svih deset županija koeficijent starosti bio je veći od koeficijenta mladosti što ukazuje na uznapredovali proces inverzije dobne strukture stanovništva. Najveći udio staroga stanovništva, iznad državnoga prosjeka, zabilježen je u Hercegbosanskoj županiji (22,23 %), Bosansko-podrinjskoj (20,80 %), Hercegovачko-neretvanskoj (19,30 %) i Posavskoj županiji (18,66 %). Niti u jednoj administrativno-teritorijalnoj jedinici 2022. godine nije zabilježen veći udio mladih u odnosu na stare osobe. Udio staroga stanovništva u svim županijama, entitetima i na razini države prelazi graničnu vrijednost (> 12,1 %) nakon koje se smatra da je stanovništvo neke države zašlo u proces starenja.³⁰ Na temelju statističkih pokazatelja moguće je zaključiti da bosanskohercegovачko

stanovništva Federacije Bosne i Hercegovine za 2022. godinu ustupljeni od Federalnog zavoda za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine; *Gradovi i opštine Republike Srpske, 2023*, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, 2023.; *Demografija u Brčko distriktu BiH 2018.-2022.*, 5/XXII, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine Podružnica/Ekspozitura Brčko, Brčko, 2023.

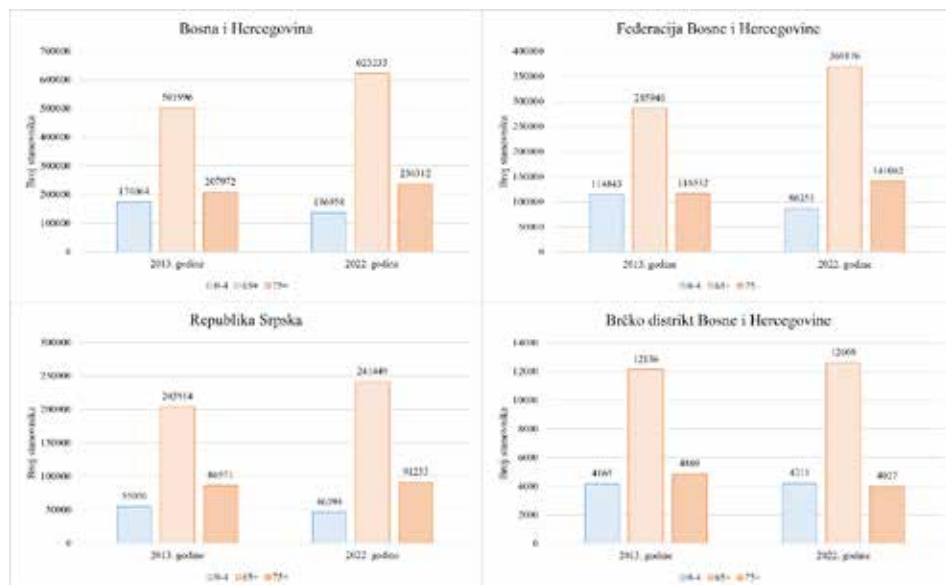
³⁰ Alica Wertheimer-Baletić, *Stanovništvo i razvoj*, MATE, Zagreb, 1999., str. 373.

društvo pripada skupini izrazito staroga stanovništva³¹ s tendencijom daljnje senilizacije.

U razdoblju između 2013. i 2022. godine kontingent mladoga stanovništva u BiH smanjio se za 5,04 % (s 543 719 na 516 326), a zreloga stanovništva za 10,77 % (s 2 485 444 na 2 217 872). Nasuprot tomu, staro stanovništvo povećalo se za 24,36 % (s 501 996 na 624 298). Broj mladih u RS-u porastao je za 16,66 %, a starih za 18,41 %. U FBiH kontingent stanovništva mlađe dobne skupine smanjio se za 15,72 %, a starije dobne skupine povećao za 29,11 % u odnosu na stanje iz 2013. godine. Na području BDBiH broj mladih smanjen je za 1,70 %, a starih povećan za 12,66 %. Ukupno stanovništvo u naraštajima starijima od 65 i više godina starosti 2013. kao i 2022. godine bilo je brojnije nego li stanovništvo u petogodištu 0 – 4 godine starosti na državnoj, entitetskoj i razini Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (Slika 2). Usporedi li se brojnost naraštaja od 75 i više godina starosti s petogodištem 0 – 4 godine starosti i dalje je stanovništvo dobne skupine od 0 do 4 godine starosti malobrojnije nego li stanovništvo starije od 75 godina za oba promatrana razdoblja u svim promatranim područjima osim na području Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022. godine kada je broj stanovnika starijih od 75 godina života bio za svega 194 manji nego li broj stanovnika u životnoj dobi od 0 do 4 godine.

³¹ I. Nejašmić, n. dj., str. 178-179.

Tip	Udio stanovnika starijih od 65 godina
Izrazito mlado ili izrazito ekspanzivno	2,5%
Mlado ili ekspanzivno	2,6-4,0%
Zrelo ili stacionarno	4,1-8,0%
Staro ili kontraktivno	8,1-12%
Izraziti staro ili izrazito kontraktivno	>12,1%



Slika 2. Stanovništvo BiH, FBiH, RS i BDBiH prema dobnim skupinama 0-4 godine, 65 i više te 75 i više godina starosti 2013. i 2022. godine³²

Indeks starenja još je jedan od važnijih pokazatelj stanja starosti stanovništva koji ukazuje na odnos staroga i mladoga stanovništva³³ u ukupnome stanovništvu, a njegova kritična vrijednost, nakon koje stanovništvo ulazi u proces starenja, iznosi 40,00.³⁴ Podatci o indeksu starenja stanovništva ukazuju na to da je BiH odavno ušla u proces starenja stanovništva. Na razini države indeks starenja 2013. godine iznosio je 92,33, a 2022. godine 120,91 (Tablica 14, Tablica 15). Na području FBiH indeks starenja bio je 80,11, a do 2022. godine porastao je na 122,72. RS je 2013. godine bilježila indeks starenja u iznosu 117,40, a 2022. godine 119,16. U BDBiH vrijednost indeksa starenja 2013. godine bila je 92,78, a 2022. godine 106,34. Najnepovoljnija vrijednost indeksa starenja stanovništva na županijskoj razini 2013. godine zabilježena je u Hercegbosanskoj županiji (125,39), Bosansko-podrinjskoj

³² Izvor: Izradile autorice prema: *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013.: Rezultati popisa*, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2016.; Podatci o procjeni stanovništva Federacije Bosne i Hercegovine za 2022. godinu ustupljeni od Federalnog zavoda za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine; *Gradovi i opštine Republike Srpske, 2023*, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, 2023.; *Demografija u Brčko distriktu BiH 2018.-2022.*, 5/XXII, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine Podružnica/Ekspozitura Brčko, Brčko, 2023.

³³ U radu je rabljena sljedeća tipizacija stanovništva s obzirom na dob: mlado 0-14 godina, zrelo 15-64 godine i staro stanovništvo 65 i više godina života.

³⁴ Alica Wertheimer-Baletić, n. dj., str. 373.

(117,62) te Posavskoj županiji (108,02). U Hercegbosanskoj županiji omjer starih i mladih iznosio je tada 1,25 : 1, u Bosansko-podrinjskoj 1,18:1, a u Posavskoj 1,08:1 u korist stanovništva starije dobne skupine. Vrijednosti indeksa starenja 2022. godine najveće su bile u Hercegbosanskoj županiji (229,73) u kojemu je na jednu mladu dolazilo 2,3 starih osoba te Posavskoj županiji (215,93) u kojemu je taj omjer iznosio 1 : 2,16.

Tablica 14. Indikatori demografskog starenja u Bosni i Hercegovini 2013. godine³⁵

Područje	Indeks starenja	Koeficijent dobne ovisnosti starih	Koeficijent dobne ovisnosti mladih
Unsko-sanska županija	60,92	14,93	24,51
Županija Posavska	108,02	21,10	19,53
Tuzlanska županija	77,13	16,75	21,72
Zeničko-dobojska županija	69,45	16,02	23,07
Bosansko-podrinjska županija	117,62	23,31	19,82
Srednjobosanski županija	67,33	15,95	23,68
Hercegovačko-neretvanska županija	100,19	22,28	22,24
Zapadnohercegovačka županija	86,09	22,83	26,52
Županija Sarajevo	91,32	19,74	21,62
Hercegbosanska županija	125,39	25,97	20,71
Federacija BiH	80,11	18,14	22,64
Republika Srpska	117,40	23,97	20,41
Brčko distrikt BiH	92,78	20,82	22,44
Bosna i Hercegovina	92,33	20,20	21,88

³⁵ Izvor: Izradile autorice prema: *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013. Rezultati popisa*, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2016.

Tablica 15. Indikatori demografskog starenja u Bosni i Hercegovini 2022. godine³⁶

Područje	Indeks starenja	Koeficijent dobne ovisnosti starih	Koeficijent dobne ovisnosti mladih
Unsko-sanska županija	116,02	20,62	17,78
Županija Posavska	215,93	25,67	11,89
Tuzlanska županija	123,44	24,79	20,09
Zeničko-dobojska županija	104,40	22,98	22,01
Bosansko-podrinjska županija	144,14	32,11	22,28
Srednjobosanska županija	118,16	22,47	19,01
Hercegovačko-neretvanska županija	146,78	28,56	19,46
Zapadnohercegovačka županija	128,63	25,75	20,02
Županija Sarajevo	113,10	26,73	23,63
Hercegbosanska županija	229,73	32,64	14,21
Federacija BiH	122,72	24,83	20,23
Republika Srpska	119,16	35,71	29,97
Brčko distrikt BiH	106,34	24,91	23,43
Bosna i Hercegovina	120,91	28,15	23,28

Koeficijent dobne ovisnosti staroga stanovništva „pokazuje stupanj opterećenosti stanovništva u radnoj dobi kontingentom starog stanovništva“.³⁷ Analiza koeficijenta dobne ovisnosti staračkoga stanovništva dodatno ukazuje

³⁶ Izvor: Izradile autorice prema: *Unsko-sanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Kanton Posavski u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Tuzlanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Zeničko-dobojski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Bosansko-podrinjski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Srednjobosanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Hercegovačko-neretvanski kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Zapadnohercegovački kanton u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Kanton Sarajevo u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Kanton 10 u brojkama*, Federalni zavod za statistiku, Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.; *Demografska statistika 2023*, Statistički bilten, Republički zavod za statistiku, Republika Srpska, Banja Luka, 2023.; *Demografija u Brčko distriktu BiH 2018.-2022.*, 5/XXII, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine Podružnica Ekspozitura Brčko, Brčko, 2023.

³⁷ Alica Wertheimer-Baletić, *Stanovništvo i razvoj*, MATE, Zagreb, 1999., str. 377.

na galopirajuće procese starenja stanovništva i pritisak na kontingent radno sposobnoga³⁸ stanovništva u BiH. Najniža vrijednost ovoga koeficijenta je i 2013. i 2022. godine zabilježena u Unsko-sanskoj županiji gdje je njegova vrijednost 2013. godine iznosila 14,93, a 2022. godine 20,62. To znači da je na 100 osoba u radno sposobnoj dobi u Unsko-sanskoj županiji 2013. godine dolazilo 15, a 2022. godine 21 stara osoba. Najviši koeficijent dobne ovisnosti na županijskoj razini u obje promatrane godine bio je u Hercegbosanskoj županiji u kojemu je na 100 stanovnika u zreloj, radno sposobnoj, dobi 2013. godine dolazilo 26, a 2022. godine 33 starih odnosno radno neaktivnih stanovnika. Omjerno izraženo 2013. godine odnos zreloga i staroga stanovništva bio je 3,85 : 1, a 2022. godine 3,06 : 1. Na državnoj razini koeficijent dobne ovisnosti staračkoga kontingenta 2013. godine iznosio je 20,20, a 2022. godine 28,15. Na jednoga stanovnika iz starije dobne skupine 2013. godine dolazilo je 4,95, a 2022. godine 3,55 stanovnika u radno sposobnoj dobi. Izvrši li se usporedba koeficijentata dobne ovisnosti staračkoga stanovništva na entitetskoj razini, uviđa se da je omjer stanovništva u zreloj i staračkoj dobi 2013. godine bio najpovoljniji na području entiteta FBiH gdje mu je omjerni iznos bio 1 : 5,51. U RS-u njegov iznos bio je 1 : 4,17, a u BDBiH 1 : 4,80. Omjer staračkoga stanovništva i stanovništva u zreloj radno sposobnoj dobi 2022. godine bio je najnepovoljniji u RS-u gdje je na 2,8 stanovnika zrele dobi dolazio jedan stanovnik starije dobi. U FBiH i BDBiH taj omjer iznosio je četiri stanovnika zrele dobi u odnosu na jednu osobu iz dobne skupine staroga stanovništva.

³⁸ Prema anketi o radnoj snazi Bosne i Hercegovine „U 2022. godini, u Bosni i Hercegovini radnu snagu činilo je 1,373 miliona osoba od kojih je 1,162 miliona (84,6%) zaposlenih i 211 hiljada (15,4%) nezaposlenih osoba. [...] Broj osoba izvan radne snage u Bosni i Hercegovini u 2022. godini iznosio je 1,514 miliona i u odnosu na prethodnu godinu se povećao za 0,2%. U 2022. godini, stopa aktivnosti je bila 47,6%, stopa zaposlenosti 40,2%, stopa nezaposlenosti 15,4% i stopa neaktivnosti 52,4%. [...] U posmatranom periodu, od ukupne radne snage 65,7% osoba pripada starosnoj grupi od 25 do 49 godina, zatim 25,3% starosnoj grupi od 50 do 64 godine, 7,9% starosnoj grupi od 15 do 24 godine i 1,1% ima 65 i više godina. Od ukupnog stanovništva izvan radne snage, 38% osoba je u starosnoj grupi od 65 i više godina, zatim 25,4% osoba u starosnoj grupi od 50 do 64 godine, 18,3% osoba u starosnoj grupi od 25 do 49 godina i 18,2% osoba u starosnoj grupi od 15 do 24 godine. Od ukupnog broja zaposlenih osoba 66,3% osoba pripadaju starosnoj grupi od 25 do 49 godina, zatim 26,4% starosnoj grupi od 50 do 64 godine, 6,1% starosnoj grupi od 15 do 24 godine i 1,3% ima 65 i više godina. Od ukupnog broja nezaposlenih osoba 62,5% osoba pripada starosnoj grupi od 25 do 49 godina, zatim 19 % starosnoj grupi od 50 do 64 godine, 18,1 % starosnoj grupi od 15 do 24 godine i 0,4 % ima 65 i više godina.“ *Demografija i socijalne statistike: Anкета o radnoj snazi, 2022. godina*, Saopćenje, 1/II, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2023.

Povećanje koeficijenta starosti, koeficijenta dobne ovisnosti starih, negativna prirodna promjena i proces starenja stanovništva na području države u cjelini kao i na području svih entiteta i županija rezultira sve većom opterećenošću državnoga (socijalnoga, zdravstvenoga i mirovinskoga) sustava i sve većim pritiskom na kontingent stanovništva u zreloj radno sposobnoj dobi.

Zaključak

U BiH je od 1879. godine popis stanovništva proveden ukupno trinaest puta u skladu s promjenama zakonskih odredbi koje su donosile promjene vlasti. Posljednjim popisom stanovništva koji je proveden 2013. godine utvrđeno je da je u BiH živjelo 3 531 159 stanovnika, što ukazuje na smanjenje za 845 874 stanovnika odnosno pad od 19,33 % u odnosu na predratnu 1991. godinu. Prema posljednjim popisnim rezultatima broj stanovnika kod sva tri konstitutivna naroda smanjio se s tim da se udio Bošnjaka u ukupnome stanovništvu povećao, a udio Hrvata i Srba smanjio u odnosu na 1991. godinu. Osim promjene broja i udjela došlo je i do raseljavanja odnosno grupiranja stanovništva s obzirom na nacionalnu pripadnost što je rezultiralo okupljanjem Srba na teritoriju Republike Srpske te Hrvata i Bošnjaka na teritoriju FBiH čime su društvene i političke podjele dodatno ojačane. Prema procjenama statističkih službi broj stanovnika u BiH kontinuirano se smanjuje kao posljedica dugotrajnih nepovoljnih demografskih kretanja koja se očituju u negativnoj prirodnoj promjeni uslijed kontinuirana povećanja broja umrlih i smanjena broja rođenih te intenzivna iseljavanja. Ukupnost demografskih kretanja u BiH izrazitih je depopulacijskih obilježja i vodi k demografskomu slomu. Povećanje koeficijenta starosti, koeficijenta dobne ovisnosti starih, negativna prirodna promjena i intenzivirani proces starenja stanovništva rezultiraju sve većom opterećenošću državnoga (socijalnoga, zdravstvenoga i mirovinskoga) sustava i sve većim pritiskom na kontingent stanovništva u zreloj radno sposobnoj dobi koje je nositelj državnoga razvoja. Rezultati istraživanja potvrdili su hipotezu da je stanovništvo u naraštajima starijima od 65, kao i u onima starijima od 75 godina života, brojnije nego li stanovništvo u petogodištu 0 – 4 godine starosti. Izrazito negativni i nepovoljni demografski trendovi nastali kao rezultat niske stope rodnošći i starenja stanovništva ojačani su migracijskim kretanjima u kojima sudjeluje radno i reproduktivno

sposobno stanovništvo čiju ekonomsku aktivnost, odnosno produktivnost, i reproduktivni potencijal BiH trajno gubi.

Prirodno smanjenje stanovništva u BiH, kako na regionalnoj tako i na nacionalnoj razini, ne zaobilazi nijedan od triju konstitutivnih naroda. Podatci o prirodnome kretanju stanovništva prema nacionalnoj pripadnosti majke živorođenoga djeteta odnosno nacionalnoj pripadnosti umrle osobe ukazuju na negativnu prirodnu promjenu kod sva tri konstitutivna naroda. Najveći apsolutni prirodni pad broja stanovnika od 2013. godine u BiH ima srpsko stanovništvo koje je prirodnim putem izgubilo 56 220 ili 5,17 % stanovnika. Broj Hrvata prirodnim putem smanjio se za 30 588 odnosno 5,61 %, što predstavlja najveći udio pada broja stanovnika prirodnim procesima u državi, a Bošnjaka za 11 272 ili 0,64 %. Ovi rezultati potvrđuju hipotezu da veće smanjenje udjela u ukupnome stanovništvu doživljavaju malobrojniji konstitutivni narodni, odnosno Hrvati i Srbi. U podijeljenome bosanskohercegovačkom društvu u kojemu je popis stanovništva, između ostaloga, sredstvo etničkoga pozicioniranja u državi novi popis stanovništva u uobičajenome i očekivanome desetogodišnjemu razdoblju nije proveden unatoč njegovoj temeljnoj važnosti pri uvidu u stanje društva i kreiranju razvojnih strategija koje bi trebale uključivati i plan demografske obnove. S obzirom na to da je stanovništvo osnovni resurs i pokretač razvoja neke države, osvješćivanje o važnosti provođenja novoga popisa stanovništva u BiH prijeko je potrebno jer njegovo daljnje odgađanje usporava cjelokupan razvoj države. Uzme li se u obzir činjenicu da je jedno od temeljnih obilježja demografskih procesa dugotrajnost njihova nastanka te odgođeno pojavljivanje njihovih učinaka, koji su također dugotrajni, ne postoji prostor za daljnje odgađanje kreiranja demografskoga strateškog plana koji bi za cilj trebao imati stvaranje uvjeta za makar jednostavnu reproduksijsku obnovu i smanjenje intenziteta migracija odnosno zadržavanje stanovništva u Bosni i Hercegovini.

VITAL STATISTICS OF A DIVIDED SOCIETY – THE CASE OF BOSNIA AND HERZEGOVINA (2013 – 2022)

Abstract

The society of Bosnia and Herzegovina is characterized by a unique mosaic of ethnic identities and multiculturalism resulting from the complex history and rich cultural heritage of the peoples living on the soil of Bosnia and Herzegovina. The same characteristics that make up a unique social mosaic are the basis of deep divisions at all social and political levels, which consequently prevent the development and progress of the state. At the same time, extremely unfavorable demographic trends, negative natural change above all, population aging, emigration and, consequently, the reduction of the contingent of the population in working and reproductive age determine the general development of the country and additionally shape the social and economic picture of the country. Analysis of vital statistics data for the period after the last population census (2013) indicates a demographic decrease in all constituent nations. Data on the natural movement of the population according to the nationality of the mother of a live-born child, or the nationality of a death population, indicate that the natural change is negative in all three constituent nations in the period from 2013 to 2022. The absence of a population census after 2013 makes it difficult to see the state of society and create the development plans. The deep divisions of the post-war Bosnian society, the administrative-territorial division of the state into two entities and one district, the politicization of all segments of social life and the lack of consensus between state bodies represent an obstacle to the organization of a new population census, which is necessary as a basis for identifying the needs and planning the development strategies of the state.

Keywords: *Bosnia and Herzegovina; population; population census; vital statistics; constituent nations.*